

Om Børneinddragelse - generelle betragtninger

Der er mange overvejelser og beslutninger – af metodisk, etisk og juridisk art – i forbindelse med planlægning og gennemførelse af projekter, hvor børn og unge inddrages. Her beskrives kort en række af de forhold, som Børnerådet er særligt optaget af og opmærksomme på i inddragelsen af børn og unge.

Inddragelse er respekt for barnets perspektiv

Børn og unge er eksperter i eget liv, og hvis en indsats skal lykkes, må den tage udgangspunkt i barnet eller den unges egne erfaringer, perspektiver og ønsker. Derfor bør børne- og ungeinddragelse altid have høj prioritet – og ikke mindst høj kvalitet – i forbindelse med iværksættelse af konkrete foranstaltninger og initiativer overfor de enkelte børn, unge eller familier (som det også fremgår af både børnekonventionens artikel 12 og serviceloven § 48). At lytte til børn og unge og give dem mulighed for at fortælle, hvordan en bestemt (livs)situation ser ud fra deres perspektiv er ikke kun med til at kvalificere vores – voksne professionelle – viden og handlinger. Det er også en måde at vise respekt for børn og unge og tage hensyn til deres integritet og værdighed – hvilket netop er hensigten med børnekonventionens artikel 12, som beskriver barnets ret til at blive hørt.

Synspunkter fra børn og unge kan ofte tilføje nye og relevante perspektiver og erfaringer i mange sammenhænge, og de bør altid overvejes i udviklingsprojekter, beslutningsprocesser, politikudvikling og i forbindelse med udarbejdelse af lovgivning og evalueringer, når disse vedrører grupper af børn og unge og har betydning for deres liv og fremtid. Inddragelse skaber motivation, ejerskab og engagement og sikrer derved både bedre og mere langsigtede løsninger. Inddragelse af børn og unge kan i høj grad også være med til at styrke deres demokratiske forståelse, og derfor har det også et samfundsmæssigt sigte at inddrage børn og unge.

Børnerådet arbejder systematisk med børneinddragelse på flest mulige fagområder og ved brug af flere forskellige metoder. Uanset emne, metode og målgruppe er Børnerådets udgangspunkt og tilgang altid at møde og respektere børn og unge som ligeværdige og aktive medspillere i eget liv.

Inddragelse kan ske på mange niveauer

Inddragelse af børn og unge kan have mange former og kan ske på forskellige niveauer afhængigt af, hvor initiativet kommer fra, hvad formålet med inddragelsen er, og ikke mindst hvilke forudsætninger de deltagende børn og unge har. Roger Harts deltagelsesstige demonstrerer dette – hvert trin på stigen illustrerer en øget grad af medbestemmelse (og beslutningskompetence) for de deltagende børn og unge. I skemaet er desuden angivet, hvor Børnerådets aktiviteter ligger på Harts stige.

Harts deltagelsesstige

Grader af deltagelse	Børneinitiativ, beslutninger i fællesskab mellem voksne og børn Børn tager initiativ, starter projekter og inviterer voksne.	
	Børneinitiativ og beslutninger af børn Børn tager initiativ og har beslutningskompetence i projektet – voksne står til deres rådighed.	
	Vokseninitiativ, beslutninger i fællesskab mellem voksne og børn Voksne tager initiativ, men børn er med i alle faser og er med til at træffe beslutninger.	Ekspertgrupper Workshops
	Konsulteret og informeret Projekter designes og udføres af voksne, men børn er konsulteret, de har fuld indsigt i processen og deres synspunkter tages alvorlig.	Børnehjemmesiden børneinfo.dk Panelundersøgelser
	Udpeget og informeret Voksne inviterer børn til at medvirke i en bestemt anledning, informerer dem om hvorfor og på hvilke præmisser, hvorefter børnene selv beslutter, om de vil være med.	Interviews Besøgsvirksomhed
Ikke-deltagelse	Symbolsk deltagelse Børn bliver spurgt til deres synspunkter på et bestemt emne. De har ingen eller ringe mulighed for at påvirke måden, de kan udtrykke sig.	
	Dekoration Børn deltager, men forstår ikke, hvad det drejer sig om.	
	Manipulation Børn siger og gør det, som voksne foreslår/ fortæller dem. Eller voksne spørger børn og unge og bruger dele af børnenes udsagn, men giver ikke børnene en tilbagemelding på, hvilken indflydelse børnene har haft.	

Det er ikke altid relevant eller muligt at arbejde med inddragelse på de højeste niveauer. Fx tager Børnerådet altid selv initiativ til en børneinddragende aktivitet, hvorfor aktiviteterne aldrig befinder sig på de to øverste trin på Harts deltagelsesstige. Men for at der er tale om reel inddragelse (eller deltagelse), er det afgørende, at de deltagende børn og unge:

- forstår formålet med projektet,
- er bekendt med, hvem der ønsker at inddrage dem og hvorfor,
- tildeles en meningsfuld opgave og
- deltager frivilligt på et informeret grundlag (se også 'samtykker' nedenfor).

Som det fremgår, laver Børnerådet børneinddragende aktiviteter på flere niveauer på stigen. Da det, som allerede nævnt, er Børnerådet, der tager initiativ til at inddrage børn og unge i rådets arbejde, vil rådet altid sætte rammerne, og er derfor særlig opmærksom på, hvilken effekt disse rammer har for børn og unges mulighed for at deltage. Børnerådet arbejder derfor med forskellige metoder til at inddrage børn og unge og er altid opmærksom på metodernes styrker og svagheder. Ofte vil rådet anvende metodetriangulering for at sikre et godt resultat, altså en kombination af flere forskellige metoder, som sammen kan afdække (og bruges til at tage handling på) samme problemstilling ud fra et børneperspektiv.

Valg af metode

Børnerådet anvender en række forskellige metoder til inddragelse af børn og unge – beskrivelser af de forskellige metoder og konkrete eksempler findes i venstremenuen her på siden. I valget af metode tager rådet hensyn til den pågældende gruppe af børn og unge og så vidt muligt den enkeltes alder, modenhed, historik, aktuelle situation og til, hvad børnene kan og skal bidrage med. Børn og unge udtrykker sig forskelligt. Nogle børn er gode til at udtrykke sig verbalt, mens andre bedst kan udtrykke sig igennem kropssprog, leg eller i et kreativt univers. Børnerådet tilpasser så vidt muligt sin metode til gruppen af børn og unge og de enkelte deltagende børn og unge, der skal inddrages.

Samtykker

Det er helt essentielt, at børn og unge selv vælger at deltage i Børnerådets aktiviteter, og at de har et solidt grundlag at træffe deres beslutning ud fra. De skal med andre ord give et informeret samtykke til deltagelsen, men det behøver ikke at ske skriftligt. Børnerådet gør derfor meget ud af at fortælle om baggrunden for og formålet med projektet. Det er også vigtigt, at børnene og de unge forstår, hvad deltagelsen konkret indebærer, og hvilke konsekvenser, den evt. kan få – såsom at blive citeret i en rapport, at blive inviteret til møde med en minister osv.

Når de deltagende børn er under 15 år, sørger Børnerådet for, at deres forældre eller de, der har forældremyndigheden, giver skriftligt samtykke til, at barnet deltager – dog ikke ved deltagelse i Børne- og Ungepanelet, hvor forældrene derimod giver passivt samtykke efter at være informeret af klasselæreren. Det vil sige, at de aktivt skal sige fra, hvis deres barn ikke må deltage. Årsagen til, at Børnerådet indhenter samtykker fra børn under 15 år, er overvejende etisk, idet det sker ud fra et ønske om ikke at sætte barnet i en loyalitetskonflikt, hvis barnets forælder eller værge skulle være imod barnets deltagelse. Juridisk set er barnets eller den unges eget samtykke dækkende.

Når Børnerådet inddrager børn og unge via institutioner eller lignende, er det af stor betydning at stedets ledelse bakker op om børnenes deltagelse. Hvis en institution sætter sig imod, at grupper af børn og unge deltager i et Børnerådsprojekt, gøres der en særlig indsats for at afklare, hvad der ligger til grund herfor. Hvis beslutningen ikke hviler på pædagogisk faglige eller afgørende logistiske grunde, kan det give Børnerådet anledning til at undersøge stedets praksis nærmere, fx via kontakt til den tilsynsførende myndighed.

Det vil altid være i Børnerådets interesse at synliggøre rådets arbejde med at inddrage børn og unge, men der kan være negative konsekvenser forbundet med at

blive eksponeret i medierne. Børnerådet offentliggør derfor kun billeder, navne og citater fra børn og evt. forældre, der har givet samtykke, og når rådet vurderer, at barnet og forældrene i tilstrækkelig grad er stand til at reflektere over, hvilke konsekvenser en medieoptræden kan have.

Om bekymring og underretninger

Børnerådets medarbejdere er som andre professionelle, der arbejder med børn, underlagt den skærpede underretningspligt. Det betyder, at Børnerådet følger bestemmelserne i Servicelovens kapitel 27 og underretter relevante myndigheder, hvis det "får kendskab til eller grund til at antage, at et barn eller en ung under 18 år kan have behov for særlig støtte efter kapitel 11" eller "har været udsat for vold eller andre overgreb".

I sådanne situationer gør Børnerådet meget ud af at inddrage eller orientere barnet eller den unge i beslutningen om en underretning. Det er vigtigt, at barnet som et minimum forstår, hvorfor det er nødvendigt med en underretning, og hvad det indebærer. Også hvis Børnerådet skulle vælge at lave en generel underretning på baggrund af fortællinger fra et eller flere børn, vil Børnerådet sikre sig, at de er grundigt informerede herom.

Børnerådet har tillige en række interne retningslinjer for procedure, form og retorik i forbindelse med underretninger, da det er rådets erfaring, at det kan have meget stor betydning for den videre proces, hvordan en underretning helt konkret gribes an.

De deltagende børn og unges udbytte

Børnerådets arbejde med at inddrage børn og unge skal i videst muligt omfang styrke de børn og unge, der inddrages, uanset om det gælder skolebørn i Børne- og Ungepanelet, børnehavebørn i Mini-børnepanelet eller børn og unge, der deltager i Ekspertgrupper eller workshops. Derfor overvejer Børnerådet i planlægningen af de forskellige børneinddragende aktiviteter, hvordan børnenes deltagelse på forskellige måder kan styrke deres viden og handlekompetence. Det kan fx være ved at give en tilbagemelding på, hvordan deres perspektiver og erfaringer bliver taget imod og evt. anvendt. I forbindelse med undersøgelser i Børne- og Ungepanelet udarbejdes fx en særlig børnerapport med et udvalg af resultaterne, målrettet det klassetrin, som deltagerne i den aktuelle undersøgelse går i. Børnerapporten – og evt. artikler fra dagspressen om undersøgelsen – sendes ud til de deltagende klasser.

Det er Børnerådets erfaring, at de børn og unge, der deltager i rådets inddragelsesaktiviteter, har meget positive oplevelser og selv får meget ud af at være med. Deres udbytter vil naturligvis være forskellige, afhængigt af deltagelsesformen men også af fx alder, livssituation, og hvad de har med sig i bagagen. Men fælles for alle de børn og unge, der deltager, er, at deres oplevelser og meninger – og i nogle tilfælde også historier, ønsker og ideer – bliver hørt og taget alvorligt. I forbindelse med ekspertgrupper og workshops får deltagerne samtidig en oplevelse af et fællesskab og en samhørighed med andre børn og unge i en lignende situation som dem selv. Dette giver en helt særlig dynamik blandt deltagerne – og for nogle betyder det også, at de får et fornyet blik for deres egne handlemuligheder. Det er heller ikke ualmindeligt, at der på en workshop eller i forbindelse med ekspertgruppemøder knyttes bånd, som rækker ud over den tid,

aktiviteten varer. For nogle af de børn og unge, der deltager, kan dette i sig selv have stor betydning.

Børnerådet og børneperspektivet

Børn har ikke bare ret til at blive inddraget og lyttet til, de har også en helt grundlæggende ret til beskyttelse. Nogle gange "kolliderer" disse to overordnede rettigheder, og her vil beskyttelseshensynet typisk sættes over retten til at blive hørt eller inddraget. I Børnerådets praksis, betyder det, at rådet lytter til børn og unges udsagn og anbefalinger, men ikke nødvendigvis følger dem. Fx kan Børnerådet anbefale at hæve aldersgrænsen for salg af spiritus til unge, på trods af, at et flertal af unge i en kvantitativ undersøgelse er uenige i dette. Det er med andre ord ikke sådan, at alt, hvad de børn og unge, som Børnerådet lytter til, kommer med af meninger og ideer, ukritisk videreformidles eller virkeliggøres. Men det afgørende er, at selv om Børnerådets synspunkter afviger fra de deltagende børn og unges perspektiver, underkendes børnenes bidrag og perspektiv ikke. Også i de tilfælde, hvor Børnerådet rent videreformidler børn og unges budskab, er det vigtigt for Børnerådet at gøre det klart for børnene og de unge, hvor langt rådets bemyndigelse rækker; rådet kan videreformidle børnenes perspektiver og anbefalinger og fx tage initiativer til møder med relevante parter, men fx ikke umiddelbart ændre lovgivning eller lokale praksisser.

Intern inddragelsesstrategi

I 2011 udarbejdede Børnerådet en intern inddragelsesstrategi for at systematisere, tydeliggøre og styrke sit arbejde med at inddrage børn og unge blandt rådet og sekretariatets medarbejdere. Strategien regulerer Børnerådets inddragelsesaktiviteter bl.a. ved at sikre, at alle i nystartede projekter overvejer, hvorvidt og hvordan børn skal inddrages og gives stemme – og hvis ikke; så hvorfor. Formålet med en strategi er desuden at sikre, at alle projekter, hvor børn og unge bliver inddraget eller hørt, evalueres.

Strategien ligger i direkte forlængelse af Børnerådets lovgrundlag. I bekendtgørelsen om et Børneråd står der således, at rådet som fortaler for børn skal 'gøre børns stemme tydelig i offentligheden' og 'indsamle viden om børns forhold og vilkår ved hjælp af praksis, forskning og ved at inddrage børns synspunkter'.

Børnerådet har siden sin etablering inddraget børn og unges stemme i rådets arbejde. Men siden 2010 har metodeudvikling til børne- og ungeinddragelse været et særligt indsatsområde for rådet, og rådet har på den baggrund udviklet og afprøvet en række nye metoder, bl.a. Mini-børnepanelet og Ekspertgrupperne, som begge er detaljeret beskrevet i de respektive undersider her på hjemmesiden. Således har Børnerådet i dag en række veletablerede metoder, der giver rådet mulighed for at repræsentere børn og unges perspektiv i den offentlige debat. Og med udgangspunkt i den interne inddragelsesstrategi fortsætter Børnerådet udviklingen af metoder til inddragelse af flere og større grupper af børn og unge i Danmark.

Har du spørgsmål eller ønsker du mere information om Børnerådets inddragelsesmetoder eller interne inddragelsesstrategi, kan du kontakte Trine Nyby på trkn@brd.dk eller tlf.: 33 78 33 05